25/2023. (XII. 5.) AB határozat

a Debreceni Törvényszék 24.B.137/2020/38. számú ítélete, a Debreceni Ítélőtábla Bf.II.533/2020/84. számú ítélete és a Kúria Bfv.II.976/2021/20. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről[1]

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában – *dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó, dr. Juhász Imre* és *dr. Márki Zoltán* alkotmánybírók párhuzamos indokolásával, valamint *dr. Czine Ágnes, dr. Horváth Attila* és *dr. Salamon László* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

határozatot:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Debreceni Törvényszék 24.B.137/2020/38. számú ítélete, a Debreceni Ítélőtábla Bf.II.533/2020/84. számú ítélete és a Kúria Bfv.II.976/2021/20. számú végzése alaptörvény-ellenes, ezért azokat az I. rendű terheltre kiterjedően megsemmisíti. Az Alkotmánybíróság döntése a jogerős ítélet és a Kúria végzésének hatályát a többi terhelt tekintetében nem érinti.

Az Alkotmánybíróság elrendeli határozatának Magyar Közlönyben való közzétételét.

Indokolás

I.

[1] 1. A meghatalmazott hozzátartozója útján eljáró indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján nyújtott be alkotmányjogi panaszt a Debreceni Törvényszék 24.B.137/2020/38. számú ítélete, a Debreceni Ítélőtábla Bf.II.533/2020/84. számú ítélete és a Kúria Bfv.II.976/2021/20. számú végzése ellen.

[2] 2. Az indítványozó által kifogásolt ügy lényege a következő.

[3] A Debreceni Törvényszék a 2020. szeptember 23-án kihirdetett 24.B.137/2020/38. számú ítéletével az indítványozót – mint I. rendű vádlottat – bűnösnek mondta ki társtettesként elkövetett költségvetési csalás bűntettében. Ezért őt a bíróság – mint bűnszervezetben elkövetőt – 9 évi fegyházbüntetésre és a közügyektől 9 évi eltiltásra ítélte, azzal, hogy a szabadságvesztésből feltételes szabadságra nem bocsátható, továbbá vele szemben 117 516 845 forint erejéig vagyonelkobzást rendelt el.

[4] A védelmi fellebbezések folytán eljáró Debreceni Ítélőtábla mint másodfokú bíróság a 2021. június 1-jén meghozott Bf.II.533/2020/84. számú ítéletével megváltoztatta az elsőfokú bíróság határozatát.

1 Alkotmánybírósági ügyszám: IV/2692/2022.

[5] A másodfokú bíróság a bűnszervezetben elkövetésre utalást valamennyi terhelt esetében mellőzte, az indítványozó szabadságvesztés büntetése és közügyektől eltiltása tartamát egyaránt 7 évre enyhítette. A szabadságvesztés végrehajtási fokozatát börtönben, a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját pedig a büntetés kétharmad részének kitöltését követő napban határozta meg. Az indítványozó másodfokon eljáró védőjének álláspontja – miszerint a nyomozási szakasz és az elsőfokú eljárás során a korábban eljárt védő kizárt volt az eljárásból – kapcsán kifejtette, hogy a törvény és az ítélkezési gyakorlat alapján, ha a tanú érdekében eljáró ügyvéd és valamely terhelt védője azonos, közöttük az érdekellentét fennálltát nem szükséges vizsgálni. A másodfokú bíróság mindazonáltal, a jogalkotói célt szem előtt tartva, az érdekellentétet vizsgálva megállapította, hogy nem volt kizárt a védő, mivel a tanú és az indítványozó terhelt érdekei az ügyben azonosak.

[6] A jogerős ítélet ellen valamennyi terhelt védője felülvizsgálati indítványt terjesztett elő. Az indítványozó védőjének felülvizsgálati indítványa szerint az indítványozó védelmét a nyomozás és az elsőfokú eljárás során olyan ügyvéd látta el, aki védőként – mivel korábban az egyik tanú érdekében eljáró ügyvédként vett részt az eljárásban – nem járhatott volna el. A felülvizsgálati indítvány hivatkozott arra is, hogy az ügyészségnek állt fenn bizonyítási kötelezettsége arra nézve, hogy az egyes terheltek milyen összegű vagyoni hátrányt okoztak a költségvetésnek. Ennek ellenére az ügyészség nem tett bizonyítási indítványt, hanem a bíróság – a bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályok megszegésével – hivatalból rendelt ki szakértőt. Az indítványozó védője sérelmezte továbbá, hogy a bíróság ügyészi indítvány nélkül rendelt el vagyonelkobzást az indítványozóval szemben, holott nem volt bizonyított, hogy a vagyonelkobzással érintett vagyon bűncselekmény elkövetéséből származott volna.

[7] A Kúria a 2022. szeptember 7-én meghozott Bfv.II.976/2021/20. számú végzésével a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta.

[8] A Kúria kifejtette, hogy az adott, az ügyben kihallgatott tanú magánszemélyként soha nem adott megbízást az indítványozó korábbi védőjének, csupán az általa képviselt cég ügyében, a NAV előtti eljárásra adott meghatalmazást. E cég a büntetőeljárásban nem volt sértett, így fogalmilag nem lehetne tanúkihallgatás alanya sem. A Kúria szerint továbbá a felülvizsgálati indítvány érdekellentét megállapítására okot adó tényt vagy körülményt nem jelölt meg, érdekellentét az ügyiratok alapján sem volt megállapítható. Ezért a védővel szemben nem állt fenn kizárási ok.

[9] A Kúria a felülvizsgálati indítványnak a bíróság által elrendelt bizonyításra vonatkozó kifogása kapcsán megállapította, hogy a törvény nem tiltja a bíróság hivatalbóli bizonyítását. A bíróság indítvány hiányában valóban nem köteles bizonyíték beszerzésére és megvizsgálására, azonban ez nem jelenti azt, hogy ne lenne jogosultsága hivatalból rendelkezni bizonyítási eszköz beszerzése és megvizsgálása iránt. A Kúria megállapította továbbá, hogy a felülvizsgálati indítványnak a vagyonelkobzásra vonatkozó részében a felülvizsgálat törvényben kizárt, a vagyonelkobzás egyszerűsített felülvizsgálati eljárás tárgya lehet.

[10] 3. Az indítványozó ezt követően nyújtott be alkotmányjogi panaszt a Debreceni Törvényszék 24.B.137/2020/38. számú és a Debreceni Ítélőtábla Bf.II.533/2020/84. számú ítélete, továbbá a Kúria Bfv.II.976/2021/20. számú végzése ellen.

[11] Indítványában az Alaptörvény XXVIII. cikk (1), (3) és (7) bekezdésének, továbbá a 28. cikk sérelmére hivatkozva kérte a bírósági döntések megsemmisítését.

[12] Álláspontja szerint ügyében az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében meghatározott tisztességes bírósági eljáráshoz való joga azért sérült, mert a nyomozás és az elsőfokú eljárás során olyan védő látta el a védelmét, aki az ügyben korábban a tanút segítő ügyvédként járt el. Az indítvány szerint a bíróságok tévesen és megalapozatlanul hivatkoznak arra, hogy a tanú segítőjeként eljárt ügyvéd jogosítványainak természete nem olyan, ami összeegyeztethetetlen a védői feladatokkal, továbbá a tanú a meghatalmazását nem vonta vissza, így az jelenleg is hatályos. Álláspontja szerint ezáltal sérült az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében meghatározott védelemhez való joga is, mivel a Be. alapján, ha kizárt védő vett részt az eljárásban, úgy kell tekinteni, mintha a védő nem lett volna jelen a tárgyaláson.

[13] Az indítvány szerint az ügyben a funkciómegosztás elve sem érvényesült, ami szintén az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelméhez vezetett. Álláspontja szerint a funkciómegosztás elvének érvényesítése az egyik legfontosabb biztosítéka annak, hogy a bíróságok hivatalbóli bizonyítással összefüggő tevékenysége alkotmányos és törvényes keretek között maradjon. Ügyében a vádlónak állt fenn bizonyítási kötelezettsége a költségvetésnek okozott vagyoni hátrány összegszerűségének megállapítására. Ennek ellenére a bíróság ügyészi indítvány hiányában határozott könyvszakértő kirendeléséről. Az indítványozó sérelmezte továbbá, hogy a bíróságok vagyonelkobzást rendeltek el vele szemben. Álláspontja szerint a másodfokú bíróság valamennyi terhelt esetében mellőzte a bűnszervezetben elkövetésre utalást, ezért a vagyonelkobzás vonatkozásában a bizonyítási teher szintén az ügyészségre hárult, az ügyész bizonyítási indítványt azonban nem terjesztett elő.

II.

[14] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezései:

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

[…]

(3) A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.

[…]

(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

„28. cikk A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

[15] 2. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) indítvánnyal érintett rendelkezései:

„43. § (1) Nem lehet védő

[…]

f) aki az ügyben tanúként részt vett, vagy részt vevő – a terhelttől különböző – személy segítőjeként vesz vagy vett részt,”

„59. § (1) A terhelt, a sértett, a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt e törvény szerinti jogainak és jogos érdekeinek képviselete, illetve védelme, valamint az e törvény szerinti jogok gyakorlásának vagy kötelezettségek teljesítésének elősegítése érdekében a büntetőeljárásban segítőként vehet részt:

[...]

i) a tanú érdekében eljáró ügyvéd,”

„164. § (1) A vád bizonyításához szükséges tények feltárása, az alátámasztásukra szolgáló bizonyítási eszközök rendelkezésre bocsátása, illetve beszerzésének indítványozása a vádlót terheli.

(2) A bíróság a tényállás tisztázása során bizonyítékot indítvány alapján szerez be.

(3) Indítvány hiányában a bíróság bizonyíték beszerzésére és megvizsgálására nem köteles.”

„434. § Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a tárgyaláson a védő jelenléte kötelező, ha a büntetőeljárásban védő részvétele kötelező.”

„608. § (1) A másodfokú bíróság nem ügydöntő végzésével hatályon kívül helyezi az elsőfokú bíróság ítéletét, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja, ha

[...]

d) a tárgyalást olyan személy távollétében tartották meg, akinek a jelenléte a törvény értelmében kötelező,”

III.

[16] 1. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panasz befogadhatósága feltételeinek vizsgálatakor a következőket állapította meg.

[17] 1.1. Az indítványozó az Abtv. 27. §-ára hivatkozva terjesztett elő alkotmányjogi panaszt.

[18] Alkotmányjogi panaszt az Abtv. 30. § (1) bekezdése alapján hatvan napon belül lehet benyújtani, az indítvány határidőben érkezett. Az indítványozó meghatalmazott képviselő útján jár el, aki a meghatalmazását csatolta.

[19] 1.2. Az alkotmányjogi panasz az Abtv. 52. § (1b) bekezdésében foglalt határozott kérelem feltételeinek az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (3) bekezdése vonatkozásában megfelel. Az indítvány az Alkotmánybíróság hatáskörére és az indítványozó jogosultságára vonatkozó hivatkozást tartalmaz, megjelöli az Alaptörvény megsértett rendelkezését, továbbá indokolja a bírósági döntések Alaptörvénybe ütközését, és kifejezetten kéri azok megsemmisítését.

[20] Ezzel szemben az alkotmányjogi panasznak az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése és a 28. cikk sérelmét állító része nem felel meg az Abtv. 52. § (1b) bekezdés *b)* pontjában és a 27. §-ban meghatározott feltételeknek. Az indítvány nem tartalmazza az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében biztosított jog sérelmének a lényegét, és nem tartalmaz indokolást arra nézve, hogy a sérelmezett döntések miért ellentétesek az Alaptörvény rendelkezéseivel. Az indítványozónak ebben a körben az alkotmányos összefüggéseket kellett volna bemutatnia {vö. 3506/2021. (XI. 30.) AB végzés, Indokolás [11]–[12]; 3053/2019. (III. 14.) AB végzés, Indokolás [12]; 3231/2018. (VII. 2.) AB végzés, Indokolás [13]; 3327/2019. (XI. 26.) AB végzés, Indokolás [14]; 3353/2019. (XII. 6.) AB végzés, Indokolás [21]; 3077/2020. (III. 18.) AB végzés, Indokolás [17]}.

[21] Az Alkotmánybíróság jelen ügyben is rámutat arra, hogy az Alaptörvény 28. cikkében foglalt, a bíróságoknak címzett jogértelmezési szabály nem tekinthető olyan Alaptörvényben biztosított jognak, amelynek sérelmére önmagában hivatkozva alkotmányjogi panaszt lehetne benyújtani {vö. 3466/2020. (XII. 22.) AB határozat, Indokolás [23]; 3084/2012. (VII. 26.) AB végzés, Indokolás [6]}, továbbá az indítványozó érvelése sem hozható összefüggésbe a 28. cikkben megfogalmazott követelményekkel.

[22] Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *d)* pontja alapján alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, vagy hatáskörét az Alaptörvénybe ütköző módon korlátozza, és az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

[23] Az indítványozó az alapügyben, a büntetőjogi felelősségéről döntést hozó első- és másodfokú ítéletet, valamint a felülvizsgálati eljárás során a jogerős ítéletet hatályában fenntartó végzést támadta, mely döntések az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz tárgyai lehetnek.

[24] Az alkotmányjogi panasz előterjesztését megelőzően az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit kimerítette. Az egyedi ügyben érintettség megállapítható, mivel az indítványozó az alkotmányjogi panasszal támadott ügyben terhelt volt.

[25] 1.3. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján a továbbiakban azt vizsgálta meg, hogy az alkotmányjogi panasz az Abtv. 29. §-ában foglalt tartalmi feltételeket kimeríti-e.

[26] Az indítványozó az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (3) bekezdésének sérelmére hivatkozott azzal összefüggésben, hogy a nyomozás és az elsőfokú eljárás során olyan ügyvéd látta el a védelmét, aki a törvény alapján védőként nem járhatott volna el. A funkciómegosztás elve is – és ezen keresztül szintén a tisztességes bírósági eljáráshoz való joga – sérült, mivel a bíróság hivatalból, ügyészi indítvány hiányában folytatott bizonyítást. A vele szemben elrendelt vagyonelkobzás alapjául szolgáló vagyon vonatkozásában is a bizonyítási teher az ügyészségre hárult, ugyanakkor az ügyész bizonyítási indítványt nem terjesztett elő.

[27] Az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának feltétele, hogy az indítvány a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség lehetőségét vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vessen fel. E két feltétel alternatív, így az egyik fennállása önmagában is megalapozza az Alkotmánybíróság érdemi eljárását {vö. 3259/2022. (VI. 3.) AB határozat, Indokolás [29]; 3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30]; 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [18]}.

[28] 1.4. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 29. §-a szerinti befogadhatósági feltétellel összefüggésben elsőként jelen ügyben is megállapítja, hogy a bírói döntésekkel szemben benyújtott alkotmányjogi panasz nem hagyományos értelemben vett jogorvoslat. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panasz intézményén keresztül az Alaptörvényt és az abban elismert jogokat oltalmazhatja {vö. 3224/2022. (V. 11.) AB végzés, Indokolás [20]; 3507/2021. (XI. 30.) AB végzés, Indokolás [10]; 3471/2021. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [21]; 3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [13]; 3462/2020. (XII. 14.) AB végzés, Indokolás [18]}.

[29] 1.5. Az Alkotmánybíróság az indítványozó érvelésével kapcsolatban a következőkre mutat rá.

[30] A Kúria a bizonyításra és vagyonelkobzásra vonatkozó indítványozói kifogásra – amint az a felülvizsgálat során hozott végzésből kitűnik – választ adott (Kúria végzése, Indokolás [195]–[196], [209]–[211]). Megjegyzi az Alkotmánybíróság, hogy az indítványozó állításával ellentétben a bíróságok döntéséből, a határozatok indokolásából egyértelműen kitűnik, hogy a vagyonelkobzás alkalmazása minden egyes részelem esetében az általános törvényi elvárás szerinti, indoka, illetve alapja a bűncselekmény elkövetéséből származás, s nem pedig a bűnszervezet időbeliségével összefüggő (elsőfokú ítélet, Indokolás [212]).

[31] Következésképpen a bizonyításra és vagyonelkobzásra vonatkozó indítványozói kifogás a bíróságok jogszabály-értelmezési és bizonyítási tevékenységével kapcsolatos, az indítvány – ebben a részében – valójában az indítványozó számára kedvezőtlen bírói döntés tartalmi, törvényességi szempontú kritikája. Az indítvány ebben az elemében nem állított bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet, illetve alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést sem vetett fel, következésképpen nem teljesítette az Abtv. 29. §-ában meghatározott befogadhatósági feltételt.

[32] 1.6. Az indítványozó hivatkozott arra is, miszerint az alapügy nyomozása és az elsőfokú eljárás során a védőjével szemben kizárási ok állt fenn. Álláspontja szerint a kizárt védő eljárásban való részvételét úgy kell tekinteni, mintha nem lett volna védője, ezáltal sérült a tisztességes eljáráshoz és a védelemhez való joga.

[33] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint jelen esetben alkotmányjogi jelentőségű kérdés a bíróságok eljárása kapcsán, miszerint az egyazon ügyben a vagyoni érdekelt jogi személynek a törvényes képviselője (később pedig tanú) által az ügy terheltje (indítványozó) későbbi védője részére a jogi személy képviseletére adott meghatalmazás, e védő esetében kizárási okot keletkeztet-e, illetve keletkeztetett-e [Be. 43. § (1) bekezdés *f)* pont].

[34] Másképpen szólva, amennyiben egyazon ügyben a terhelt védőjének egyidejűleg egyaránt van meghatalmazása a terhelt védelmére és az ügyben vagyoni érdekelt jogi személy képviseletére, akkor ennek következtében valóban sérült-e az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében oltalmazott tisztességes bírósági eljáráshoz való jog és a (3) bekezdésben meghatározott védelemhez való jog.

[35] 2. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt 2023. június 6-án befogadta.

IV.

[36] 1. Az alkotmányjogi panasz – a következők szerint – megalapozott.

[37] Az indítványozó kifogásait érintően az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz alapján az Alkotmánybíróság a bírói döntésben foglalt jogértelmezés Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja, azt, hogy a jogszabály alkalmazása során a bíróság az Alaptörvényben biztosított jogok alkotmányos tartalmát érvényre juttatta-e. Ha a bíróság az előtte folyamatban lévő, alapjogilag releváns ügy alapjogi érintettségére tekintet nélkül járt el, és az általa kialakított jogértelmezés nem áll összhangban e jog alkotmányos tartalmával, akkor a meghozott bírói döntés alaptörvény-ellenes {3259/2022. (VI. 3.) AB határozat, Indokolás [32]; 3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]; 13/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [30]}.

[38] Vagyis az Alkotmánybíróság az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasznak kizárólag akkor ad helyt, ha a bírósági jogértelmezés és jogalkalmazás egyértelmű következménye valamely Alaptörvényben biztosított jog sérelme.

[39] Jelen eljárásban az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy a bíróságok eljárása következtében az indítványozót érintően az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében meghatározott tisztességes bírósági eljáráshoz való jog és a (3) bekezdés szerinti védelemhez való jog sérelme megvalósult-e.

[40] 2. Az Alkotmánybíróság az indítványban foglaltakat a következők szerint vizsgálta. Egyrészt vizsgálta, hogy az ügyben a nyomozási szakasz és az elsőfokú bírósági eljárás során eljárt védőnek volt-e a jogi személy vezető tisztségviselőjétől kapott meghatalmazása a jogi személy képviseletére. Másrészt pedig, amennyiben igen, az a Be. 43. § (1) bekezdés *f)* pontja szerinti kizárási okot keletkeztetett-e a védő esetében.

[41] Eldöntendő kérdést mindezek alapján tehát az képezett, hogy a bíróság jogértelmezése eredményezhette-e az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében meghatározott tisztességes bírósági eljáráshoz való jog és a (3) bekezdés szerinti védelemhez való jog sérelmét.

[42] 2.1. Az ügyiratokból tényszerűen a következők állapíthatók meg.

[43] Az ügyben az adott jogi személy vagyoni érdekeltként vett részt. A jogi személy ügyvezetője (törvényes képviselője) az ügyben tanú volt.

[44] 2013. március 22-én a jogi személy ügyvezetője meghatalmazást adott egy ügyvédi irodának a cég büntetőeljárásban való képviseletére.

[45] 2014. április 8-án a jogi személy ügyvezetője meghatalmazást adott az alkotmányjogi panaszindítvánnyal érintett ügyvédnek a cég büntetőeljárásban való képviseletére.

[46] 2014. november 17-én az indítványozó terhelt az eljárásbeli védelmének ellátása érdekében meghatalmazást adott ugyanannak az ügyvédnek, aki 2014. április 8-án a cég büntetőeljárásban való képviseletére kapott meghatalmazást.

[47] A jogi személy ügyvezetője a nyomozás során írásban tett vallomást.

[48] 2015. január 5-én a jogi személy ügyvezetője meghatalmazást adott a 2013. március 22-i meghatalmazás szerinti ügyvédi irodának, hogy a nevében nyújtson be okiratokat a NAV-nak.

[49] 2015. december 29-én a jogi személy megszűnt.

[50] 2020. augusztus 25-én az elsőfokú bíróság kihallgatta az adott tanút (azaz a jogi személy ügyvezetőjét, törvényes képviselőjét).

[51] A tanú egyik – általa adott – meghatalmazást sem vonta vissza.

[52] Következésképpen kétségtelen, miszerint az indítványozó büntetőeljárásban – nyomozási szakaszban és elsőfokú bírósági eljárásban – eljáró védője egyidejűleg rendelkezett meghatalmazással részint az indítványozótól (azaz terhelttől) és részint a jogi személy (vagyoni érdekelt) tanúként kihallgatott ügyvezetőjétől.

[53] 2.2. Az Alkotmánybíróság a következőkben azt vizsgálta meg, hogy a jogi személy (vagyoni érdekelt) ügyvezetőjétől (tanú) kapott meghatalmazás a Be. 43. § (1) bekezdés *f)* pontja szerint kizárttá tette-e az érintett ügyvéd védői fellépését.

[54] Kétségtelen, hogy jogi személy – ahogyan azt a Kúria indítvánnyal támadott végzése is megállapította – természeténél fogva nem lehet tanúkihallgatás alanya (Kúria végzése, Indokolás [111]). Kétségtelen az is, hogy a jogi személy törvényes képviseletét az ügyvezetője (vezető tisztségviselője) látja el [Ptk. 3:29. § (1) bekezdés].

[55] Következésképpen az ügyvezető az a természetes személy, aki a jogi személy gazdasági tevékenységére vonatkozóan tanúként kihallgatható. Másképpen szólva, a jogi személy (vagyoni érdekelt) a büntetőeljárás során a jogait és kötelezettségeit a törvényes képviselője (vagy az általa meghatalmazott jogi képviselő) útján gyakorolja. Ezért téves a kizárási ok kapcsán, illetve ellenében a Kúria megállapítása, miszerint a tanú magánszemélyként nem, kizárólag a jogi személy vezető tisztségviselőjeként adott meghatalmazást az érintett ügyvédnek.

[56] Az iratokból is kitűnően tehát a tanú személye nem magánszemélyként, hanem a jogi személy ügyvezetőjeként, a jogi személy gazdasági tevékenységéhez kapcsolódóan vált a büntetőeljárás szempontjából jelentőssé, lett szükséges a tanúkénti kihallgatása. Ezt támasztja alá az is, hogy a nyomozási szakasz során tett írásbeli tanúvallomása, továbbá az elsőfokú bírósági eljárás során tett vallomása is a jogi személynek a vád tárgyává tett bűncselekményekhez kapcsolódó tevékenységére vonatkozott (vö. elsőfokú ítélet, Indokolás [88]).

[57] Másképpen szólva, az alapügy szerinti eljárási pozíciók (a jogi személy vagyoni érdekelt, az ügyvezető tanú) vonatkozásában a jogi személy és a jogi személy ügyvezetője egymástól elválaszthatatlan. Az adott tanú volt jelen ügyben az a személy, aki a vagyoni érdekelt gazdasági tevékenységéről tanúként kihallgatható volt. Ezért közömbös az, hogy magánszemélyként vagy a vagyoni érdekelt törvényes képviselőjeként adott meghatalmazást az érintett ügyvédnek.

[58] Kizárólag utóbbi eljárási pozíciója a lényeges, s kétségtelen, hogy utóbb tanúkénti kihallgatására sor került (vö. elsőfokú ítélet, Indokolás [88]).

[59] 2.3. Ezzel összhangban álló, egyező megfontoláson alapul a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény (a továbbiakban: Jszbt.) 9. § (3) és (4) bekezdése, miszerint ha a törvényes képviselő az ügyben terhelt, a jogi személy képviseletére nem adhat meghatalmazást, s a (törvényes képviselő) terhelt védője sem láthatja el a jogi személy képviseletét. A jogalkotói megfontolás értelemszerűen az, hogy a jogi személy és törvényes képviselője között szoros cégjogi, szervezeti kapcsolat áll fenn, és elkerülendő, hogy a Jszbt. szerinti eljárásban (bizonyításban) a terhelt (törvényes képviselő) védekezése befolyásolhassa a jogi személy védekezésének lehetőségeit.

[60] 2.4. Következésképpen az alapügyben a terhelt érdekében eljáró védő kizárt volt az eljárásból, mivel az ügyben valójában mint a tanúként kihallgatott személy segítője vett részt [Be. 43. § (1) bekezdés *f)* pont]. Ez pedig azt jelenti, hogy az indítványozó védelme – a kötelező védelemre vonatkozó rendelkezések ellenére – nem volt biztosított, miután a védő kizártsága esetén úgy kell tekinteni, mintha nem lett volna védője.

[61] Ezért az elsőfokon eljáró bíróság feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező (ún. abszolút) eljárási szabálysértést vétett, mivel olyan személy távollétében tartotta meg a tárgyalást, akinek a jelenléte a törvény értelmében kötelező lett volna [Be. 608. § (1) bekezdés *d)* pont]. Vitathatatlan, hogy ezen eljárási szabálysértés következménye – a védő hiánya miatt – a védelemhez való jog és ezen keresztül a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelméhez vezetett.

[62] 2.5. Megjegyzi az Alkotmánybíróság, hogy a nyomozási szakasz idején hatályos, a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: régi Be.) 45. § (2) bekezdése kizárólag abban az esetben rendelkezett a védő kizártságáról, ha az egyidejűleg látta (volna) el a tanú érdekében eljáró ügyvédi és a védői feladatokat. Kétségtelen, hogy a Be. átmeneti rendelkezései szerint – főszabályként – az új törvény szabályait a hatálybalépésekor folyamatban lévő büntetőeljárásokban is alkalmazni kell [Be. 868. § (1) bekezdés], viszont a törvény hatálybalépésekor folyamatban lévő büntetőeljárásban az ezt megelőzően, a korábbi jogszabály szerint végzett eljárási cselekmény akkor is érvényes, ha ezt az új törvény másként szabályozza [Be. 870. § (1) bekezdés].

[63] Ehhez képest – miután a Be. 868. § (1) bekezdése rendezi az eljárási törvény időbeli hatályát [egyébként hagyományos, a régi Be. 11. § (1) bekezdésének megfelelő értelemben] – jelen alapügyben a joghelyzet a következő. A régi Be. hatálya alatt végzett eljárási cselekmény érvényes; ugyanakkor a Be. hatálya szerinti jogállapotban (vagyis 2018. július 1-jével kezdődően) már a Be. rendelkezéseit kell alkalmazni.

[64] Tehát a 2020. augusztus 25-i, elsőfokú bíróság általi tanúkihallgatás megtörténtéből is kitűnően (mikor is élő volt az adott védő segítői meghatalmazása), a Be. hatálybalépését követően az indítványozó (azaz a terhelt) adott védő általi védelmének ellátása valójában nem volt biztosított. Lévén a védője a Be. 43. § (1) bekezdés *f)* pontja alapján a terhelt személye vonatkozásában kizárt volt. Megemlítendő, hogy – az iratokból kitűnően – az indítványozó (terhelt) esetében az elsőfokú eljárásban végig e védője vett részt (meghatalmazással), esetében a másodfokú eljárásban lett más meghatalmazott védője. Az alapügyben másodfokon nem történt hatályon kívül helyezés.

[65] 2.6. A védő jelen ügy szerinti kizártságának törvényi oka szempontjából közömbös az érdekellentét kérdése, miszerint a tanúnak és a terheltnek azonosak vagy ellentétesek az érdekei. A Be. törvényi megfogalmazásából is következően önmagában az eljárásbeli pozíció, eljárási helyzet, s nem az érdekek alapján kell megítélni a kizárási okot. Ezért a másodfokú bíróság ez irányú jogi érvelése nem csupán a saját – az imént kifejtettekkel megegyező – álláspontjával (vö. másodfokú ítélet, Indokolás [36] és [37]), hanem a jogszabályi rendelkezésekkel és a következetes ítélkezési gyakorlattal is ellentétes. Az pedig, hogy az érintett ügyvéd a tanú érdekében eljárva végzett-e bármilyen eljárási cselekményt, szintén közömbös. Jelentősége annak van, hogy meghatalmazással rendelkezett, s az őt megillető eljárási jogokkal rendelkezhetett.

[66] Minden más megfontolás azt jelentené, hogy érdemben vizsgálni kellene a meghatalmazó és a meghatalmazott közötti viszony mibenlétét, tartalmát, ami pedig kívülső beavatkozás, intervenció lenne az ilyen kapcsolat belső mibenlétére, illetve bensőséges mivoltára.

[67] Végül megjegyzi az Alkotmánybíróság, hogy nem kizárólag a Be. 43. §-a, hanem az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény 20. §-a és a 6/2018. (III. 26.) MÜK szabályzat (Etikai Szabályzat) is tiltja az ügyvéd számára ügyvédi tevékenység végzését olyan ügyfelek számára, akiknek az érdekei egymással ütköznek. Az Alkotmánybíróság a 428/B/1998. AB határozatában is megállapította, hogy „[a] jogi képviselet és a büntető védelem ellátása folytán az ügyvéd hivatása minden egyéb hivatástól eltér abban a tekintetben, hogy az Alkotmány XII. fejezetében felsorolt valamennyi alkotmányos joggal – azok érvényesítésének garanciális jelentőségű eszközeként – szoros kapcsolatban áll […] Az ügyvédi hivatás […] valamennyi egyéb hivatástól eltérő jellegű, mert […] lényegesen nagyobb mértékű, szélesebb körű, […] kivételes függetlenséggel párosul. Alapvető jellemzője továbbá, hogy az ügyvéd tevékenysége az ügyfelek bizalmára épül és az ügyvédi kar bármelyik tagjának a közbizalmat sértő magatartása – egyebek közt éppen az ügyvédi kar önállósága, függetlensége folytán – szélesebb körben, az egész hivatást, az ügyvédi hivatás tekintélyét, másrészt az állami szervektől különálló köztestület, a szakmai kamara többi tagját is közvetlenebb módon érinti.” (428/B/1998. AB határozat, ABH 2004, 1236, 1242–1243.)

[68] 2.7. Az Alkotmánybíróság a 8/2013. (III. 1.) AB határozatában kifejtette, hogy „a védelemhez fűződő jog az alkotmányos büntetőeljárási jog egyik olyan alapelve, amely a büntetőeljárás valamennyi szakaszában számtalan különböző részletszabályban érhető tetten. Az Alkotmánybíróság a 25/1991. (V. 18.) AB határozatában ezt úgy fogalmazta meg, hogy »[a] védelemhez való jog alkotmányos büntetőeljárási alapelve az eljárás egész menetében számtalan részletszabályban ölt testet. A védelemhez való jog a büntetőeljárás alá vont személy azon jogaiban, illetve a hatóságok azon kötelezettségeiben realizálódik, amelyek biztosítják, hogy a vele szemben érvényesített büntetőjogi igényt megismerje, arról álláspontját kifejthesse, az igénnyel szembeni érveit felhozhassa, a hatóságok tevékenységével kapcsolatos észrevételeit és indítványait előterjeszthesse, továbbá védő segítségét vehesse igénybe. A védelemhez való jog tartalmát képezik a védő azon eljárási jogosítványai, illetve a hatóságok azon kötelezettségei, amelyek részéről a védelem ellátását lehetővé teszik.« (ABH 1991, 414, 415).” {8/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [26]} Jelen ügyben erről van szó.

[69] 2.8. A terhelt védőjének – az adott büntetőeljárás nyomozási szakaszában és elsőfokú bírósági eljárásában – egyidejűleg egyaránt volt meghatalmazása a terhelt védelmére és volt meghatalmazása az ügyben vagyoni érdekelt jogi személy képviseletére {aminek igazolására a törvényi könnyítés sem ad alapot [vö. Be. 608. § (2) bekezdés *b)–c)* pont]. Ehhez képest pedig sérült az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében oltalmazott tisztességes bírósági eljáráshoz való jog és a (3) bekezdésben meghatározott védelemhez való jog.

[70] A törvény erejénél fogva kötelező védelem esetén a védő nélküliség értelemszerűen olyan ok, ami nem téveszthető szem elől. A kötelező védelem törvényi előírása részint a terhelt perbeli helyzetére vonatkozó (amit értelemszerűen alkotmányos tartalom, illetve elvárás övez), részint viszont jelentősége abban is áll, hogy a bírói döntés érvényessége ennek, ezen törvényi elvárás betartásától függő. Ez az, ami a feltétlen hatályon kívül helyezés ezen okának meghatározásában nyilvánul meg, s mindemellé (biztosítékként) a törvény a hivatalbóli észlelés, illetve vizsgálat elvárását is rendeli [vö. Be. 590. § (2) bekezdés, 659. § (6) bekezdés].

[71] 3. Kétségtelen, hogy az alapügyben első- és másodfokon eljáró bíróság számára egyaránt adott volt annak felismerése, hogy az indítványozó (mint terhelt) perjogi helyzetét illetően a védelemnek (ami egyébként kötelező védelem) ellátása kérdésében jogi aggály merül fel. Az ítélőtábla előtt erre kifejezett hivatkozás is történt.

[72] Ugyanakkor kétségtelen, hogy az ítélőtábla – akinek először lett volna módja az aggály közömbösítésére – olyan értelmezést választott, ami nem ismerte fel, hogy ennek az aggálynak alkotmányossági szempontból van jelentősége. Hasonlóképpen a felülvizsgálatban eljáró Kúria – elfogadva az ítélőtábla ebbéli álláspontját is – nem foglalkozott azzal, hogy alkotmányos szempontból is alátámassza érvelését.

[73] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a korábban hivatkozott alkotmánybírósági határozatok azonban egyértelművé teszik, hogy a védelemhez való jog szempontjából a vonatkozó perjogi rendelkezések alkotmányos érdeket is szolgálnak. Ehhez képest az alapügyben eljárt bíróságoknak e felismerés lehetősége adott volt, azonban az nem történt meg.

[74] A büntetőeljárásban a védő kiemelt alkotmányjogi jelentőségű szereppel bír, ezért az eljárás során a védelemhez való jog érvényesülésének garanciái és azok megsértésének jogkövetkezményei (az ügyben a kötelező védelem ellenére kizárt védő vett részt, amely abszolút eljárási szabálysértésnek minősül) nemcsak a büntetőeljárásban relevánsak, hanem közvetlen alkotmányjogi összefüggésben állnak az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (3) bekezdésével. A védelemhez való jog biztosítása az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdéséből következik, ezért a védő kizárásával kapcsolatos garanciális szabályok megsértése a védelemhez való jog érvényesülését korlátozza, így alaptörvény-ellenes.

[75] Az Alkotmánybíróság továbbá ismételten hangsúlyozza, hogy „[a] bírói döntések alkotmányossági felülvizsgálatát lehetővé tevő alkotmányjogi panasz (Abtv. 27. §) az Alaptörvény 28. cikkének érvényesülését szolgáló jogintézmény” {3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]; 13/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [30]}. Az Alaptörvény 28. cikke megköveteli, hogy a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék. „A 28. cikk szerint a jogszabály Alaptörvénnyel összhangban történő értelmezése a bíró számára nem csak jog, hanem kifejezett kötelesség: amennyiben a bíró a jogszabály szövegét az értelmezés segítségével az Alaptörvénnyel összhangban tudja alkalmazni, annyiban ennek megfelelően köteles eljárni.” {Vö. 3246/2023. (VI. 9.) AB határozat, Indokolás [27]; 28/2013. (X. 9.) AB határozat, Indokolás [29]}

[76] Jelen ügyben tehát arról van szó, hogy részint az elsőfokú bírósági eljárásban megsértették a kötelező védelem szabályát, a másodfokú bíróság és a felülvizsgálat során a Kúria az értelmezése kapcsán az adott joghelyzet vonatkozásában nem ismerte fel az alkotmányos jelentőséget, s nem az Alaptörvénynek megfelelő, azzal összhangban álló jogértelmezést választott. Miáltal sérült az indítványozó Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (3) bekezdéséhez fűződő alkotmányos joga.

[77] 4. Ekként az Alkotmánybíróság megállapította az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (3) bekezdésének sérelmét, és az Abtv. 43. § (1) bekezdése alapján a Debreceni Törvényszék 24.B.137/2020/38. számú ítéletét, a Debreceni Ítélőtábla Bf.II.533/2020/84. számú ítéletét és a Kúria Bfv.II.976/2021/20. számú végzését – az indítványozó tekintetében – a rendelkező részben foglaltak szerint megsemmisítette.

[78] Az indítványozó I. rendű terhelt volt a büntetőeljárásban, rajta kívül még hét másik terheltre terjed ki a jogerős ítélet és a Kúria végzésének hatálya. Mivel az alaptörvény-ellenesség kizárólag az I. rendű terheltet érintően áll fenn, az Alkotmánybíróság csak az indítványozó tekintetében semmisítette meg a jogerős ítéletet és a Kúria végzését. Az Alkotmánybíróság határozata a többi terheltre nem terjed ki, tekintetükben a meghozott döntés a jogerős ítélet és a Kúria végzésének hatályát nem érinti.

V.

[79] A határozat Magyar Közlönyben történő közzétételéről az Alkotmánybíróság az Abtv. 44. § (1) bekezdésének második mondata alapján rendelkezett.

Budapest, 2023. november 14.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Czine Ágnes s. k., s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Handó Tünde s. k.,
alkotmánybíró

Haszonicsné dr. Ádám Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lomnici Zoltán s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Márki Zoltán s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Patyi András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Réka s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó alkotmánybíró párhuzamos indokolása

[80] A többségi döntés indokolását véleményem szerint az alábbiakkal szükséges kiegészíteni.

[81] 1. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatálybalépését követően nagyon hamar egyértelművé tette azt, hogy az alkotmányjogi panasz intézménye „nem tekinthető a bírósági szervezeten belül jogorvoslattal (már) nem támadható bírói határozatok által okozott valamennyi jogsérelem orvoslása eszközének. […] Önmagukban azonban a rendes bíróságok által elkövetett vélt vagy valós jogszabálysértések nem adhatnak alapot alkotmányjogi panasznak. Egyébként az Alkotmánybíróság burkoltan negyedfokú bírósággá válna” {3325/2012. (XI. 12.) AB végzés (a továbbiakban: Abv.), Indokolás [13]}. Ahogy egyértelművé tette azt is, hogy „[e]z a jogkör azonban nem teremthet alapot arra, hogy minden olyan esetben beavatkozzon a bíróságok tevékenységébe, amikor olyan (állítólagos) jogszabálysértő jogalkalmazásra került sor, mely egyéb jogorvoslati eszközzel már nem orvosolható. Sem a jogállamiság elvont elve, sem a tisztességes eljárás alapjoga, sem a diszkrimináció tilalma nem teremthet alapot arra, hogy az Alkotmánybíróság a bírósági szervezet feletti »szuperbíróság« szerepébe lépjen, és hagyományos jogorvoslati fórumként járjon el” {Abv., Indokolás [14]}.

[82] Az Alkotmánybíróság saját – 2012 óta töretlenül követett – hatáskör értelmezése szerint nem negyedfokú bíróság, és nem „szuperbíróság”, azaz a funkciója nem lehet az, hogy korrigálja a bíróságok esetleges jogbeli avagy ténybeli tévedéseit. Ez tehát azt jelenti, hogy az Alkotmánybíróság nem a törvények, hanem az Alaptörvény értelmezéséből von le következtetéseket a vizsgált bírói döntés alkotmányosságára nézve. Ezért – véleményem szerint – kétséges állást foglalni arról, hogy a jelen ügyben a Be. szerint kizárt védő járt-e el az indítványozó képviseletében, arról, hogy megvalósult-e valamely „abszolút” hatályon kívül helyezésre okot adó körülmény, amelyet a Kúria esetlegesen figyelmen kívül hagyott az ítéleti döntés meghozatalakor, avagy arról, hogy az alapperben kötelező volt-e a terhelt számára a Be. alapján a képviselet. A határozat többségi indokolásának ezen kérdésekhez kapcsolódó levezetéseit és megállapításait nem tudtam támogatni.

[83] 2. Az ügy által felvetett alkotmányossági kérdések mikénti eldöntése – véleményem szerint – annak a függvénye, hogy az indítványozónak az általa megjelölt, érdemben vizsgálható két alapjoga közül valamelyik sérült-e. Az egyik a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés], a másik a védelemhez való jog [Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdés]. Attól elvonatkoztatva, hogy e két alapjog az indítványban foglaltakra tekintettel, tartalmi megközelítésében nem kapott az indokolásban megfelelő hangsúlyt, elfogadhatónak találtam azt az indokot, miszerint az eljárt bíróságok nem azonosították az ügy alapjogi vonatkozásait, ezekre nem voltak tekintettel döntéseik meghozatalakor, ami a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelméhez vezetett. Ezért a rendelkező részt támogattam.

Budapest, 2023. november 14.

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre alkotmánybíró párhuzamos indokolása

[84] A határozat rendelkező részével és a döntés érdemét alátámasztó indokolással nagyrészt egyetértek. Ugyanakkor hiányzik az indokolásból annak kifejtése, hogy az Alkotmánybíróság jelen ügyben miért fogadta el meghatalmazottként az indítványozó hozzátartozóját. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 26. és 27. §-a, valamint az Ügyrend 27. §-a alapján kialakított következetes gyakorlata szerint – legalábbis eddig –, alkotmányjogi panasz esetén vagy a személyes vagy a jogi képviselő meghatalmazásával történő eljárást fogadta el, ezért az ettől való eltérést a jogegységi szempontokra figyelemmel indokolnia kellett volna.

[85] A jogegységen túlmenően azért is szükséges lett volna annak kifejtése, hogy miért tért el a képviselet kérdésében gyakorlatától az Alkotmánybíróság, mert a tárgyi ügyben alkotmányossági kérdésként – pont a jogi képviseletet érintően – a védő kizárásának egy speciális esetét vizsgálta.

Budapest, 2023. november 14.

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Márki Zoltán alkotmánybíró párhuzamos indokolása

[86] 1. A határozat kapcsán, az indítványozás, illetve az indítvány alkotmánybírósági befogadása vonatkozásában párhuzamos indokolást csatolok a döntéshez [Abtv. 66. § (3) bekezdés].

[87] 2. Az indítványozó 2022. november 18-i keltezésű (gépelt) indítványa 2022. december 6-án érkezett az Alkotmánybíróságra, aminek befogadásáról az Alkotmánybíróság eljáró tanácsa 2023. június 6-án döntött, befogadta. Az indítványozó – az alapügy I. rendű terheltje – jelenleg is fogvatartásban van, büntetését tölti.

[88] Az indítvány szerint az indítványozó kifejezetten nyilatkozott, miszerint az alkotmányjogi panasz ügyében jogi képviselő nélkül jár el, jogi képviselőt nem hatalmazott meg, hozzátartozója részére – az alkotmányjogi panasz benyújtására – adott meghatalmazást.

[89] 2022. december 13-án érkezett az Alkotmánybíróságra az indítványozó (mint meghatalmazó) és a hozzátartozója közötti, általuk aláírt – 2021. november 26-ai keltezésű, kézzel írt, két személy által tanúként aláírt – meghatalmazás, mely szerint a „meghatalmazó meghatalmazza a meghatalmazottat arra, hogy […] a Kúria döntésével szemben, az I. és II. fokú ítéletre is kiterjedő alaptörvényellenessége iránt alkotmányjogi panaszt terjesszen elő és nevében eljárjon”.

[90] Ehhez képest kétségtelen, hogy az indítványozó alaptörvény-ellenesség iránti kifogása – nyilvánvaló érintettségén túlmenően – saját belátása szerinti; kétségtelen továbbá, hogy alkotmányjogi panaszának érvényesítésére nem kívánt jogi képviselőt igénybe venni.

[91] Ami pedig a hozzátartozója számára adott „meghatalmazást” illeti, annak jelentősége – ekként értelemszerűen és nyilvánvalóan – nem érdemi (jogi) képviseletre, hanem megfogalmazott igényének, kifogásának célba juttatására vonatkozó, csupán azt szolgáló. (Jelentősége pedig valójában csupán akkor lenne, ha az Alkotmánybíróság előtt személyes meghallgatás lett volna indokolt, viszont az indítványozó panaszának befogadása szempontjából közömbös.)

[92] Másképpen szólva, az alkotmányjogi panasz kapcsán nincs kétség abban, hogy az indítványozó személyes eljárásáról (indítványozásáról) van szó, hozzátartozójának – meghatalmazás általi – igénybevétele pedig csupán a panasz eljuttatásának mikéntje, eszköze. Ezt jelenti, miszerint az indítványozó a meghatalmazott hozzátartozója „útján” nyújtott be alkotmányjogi panaszt.

[93] 3. Alkotmánybírósági eljárásban jogi képviselethez kötöttség nincs. Jogi képviselet esetében annak megfelelősége valóban vizsgálat tárgya. Ha azonban (mint jelen esetben) eleve nincs szó jogi képviseletről, akkor az annak megfelelősége iránti kétség is közömbös.

[94] Az pedig helyénvaló, ha az indítványozó alapjogi igényének érvényesítése nem függ a panasz eljuttatásának segítését szolgáló, azt célzó, általa választott, illetve megfogalmazott alakszerűségtől. S nem lehet utóbbi, önmagában vett kritikája címén – a jelen ügy szerinti körülmények közepette – arra a következtetésre jutni, ami meggátolná személyes indítványozási jogának érvényesítését.

[95] 4. Megemlítem végül, hogy az alkotmánybírósági eljárásban nincs arra elvárás, hogy fogvalévő személy (indítványozó) részére legyen jogi képviselő. Ugyanakkor nyilvánvaló, miszerint ilyenkor – a személyes indítványozó Alkotmánybírósághoz fordulása mikéntje szempontjából – körültekintő megítélés helyénvaló a panasz befogadását illetően, aminek kapcsán a személyes indítványozó eljárás iránti szándéka nem csorbulhat, annak vélelmezése helyénvaló [vö. Ügyrend 27. § (5) bekezdés zárómondat].

Budapest, 2023. november 14.

Dr. Márki Zoltán s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes alkotmánybíró különvéleménye

[96] Nem értek egyet a rendelkező részben foglaltakkal, ezért a határozat elfogadását a szavazatommal nem támogattam. Úgy gondolom, hogy a többségi döntés nem jutott helyes következtetésre, amikor azt állapította meg, hogy a Debreceni Törvényszék 24.B.137/2020/38. számú ítélete, a Debreceni Ítélőtábla Bf.II.533/2020/84. számú ítélete és a Kúria Bfv.II.976/2021/20. számú végzése alaptörvény-ellenes.

[97] A többségi álláspontól eltérő véleményemet az alábbi érvek mentén alakítottam ki.

[98] 1. Egyetértek azzal, hogy aki adott büntetőeljárásban a vagyoni érdekelt képviselőjeként eljár, ne járjon el a terhelt védőjeként. A többségi határozat ugyanakkor nem győzött meg arról, hogy a konkrét ügyben a büntetőeljárási törvénynek a védő kizárására irányadó valamely szabályát az eljáró bíróságok olyan módon alkalmazták volna, amely az indítványozó Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerinti tisztességes bírósági eljáráshoz való jogának, továbbá az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében meghatározott védelemhez való jogának a megsértésére vezetett.

[99] Úgy vélem, hogy az alapul fekvő büntetőeljárásban a bíróságok kellő körültekintéssel elvégzett szakjogi vizsgálat eredményeként foglaltak állást arról, hogy a védő sem a korábban hatályos, sem a jelenleg hatályos szabályozás értelmében nem volt kizárt azon okból, hogy az eljárás egy szakaszában a vagyoni érdekelt képviseletére is meghatalmazással rendelkezett. Ezen felül az Ítélőtábla (határozatának [27]–[41] bekezdésében) és a Kúria (végzésének [98]–[125] bekezdésében) – további szakjogi vizsgálatot alapján – azt is megindokolta, hogy miért nem állt fenn érdekellentét az I. rendű vádlott védője tekintetében. A bírósági határozatok indokolása továbbá számomra hitelt érdemlően igazolja, hogy a bíróságok a fentiek értékelésekor az ügy alapjogi aspektusait is felismerték, annak kellő jelentőséget tulajdonítottak.

[100] Meglátásom szerint továbbá az indítványozónak a védő kizárásával kapcsolatos kifogásai nem is elsősorban a védelemhez való jog körében felmerülő alkotmányos szempontok vizsgálatát tették szükségessé. Ehelyett annak újbóli mérlegelését kívánták volna meg, hogy a bíróságok a Be. kapcsolódó, védő kizárására irányadó szabályát [Be. 43. § (1) bekezdés *f)* pont] a konkrét esetben miként alkalmazták. Egy ilyen vizsgálat elvégzése a bírósági határozat szakjogi szempontú felülvizsgálatát eredményezné, amelyre az Alkotmánybíróság nem rendelkezik hatáskörrel.

[101] Mindezek miatt nem értek egyet a többségi határozat azon következtetéseivel, hogy „az alapügyben a terhelt érdekében eljárt védő kizárt volt az eljárásból, mivel az ügyben valójában mint a tanúként kihallgatott személy segítőjeként vett részt [Be. 43. § (1) bekezdés *f)* pont]. […] Ezért az elsőfokon eljárt bíróság feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező (ún. abszolút) eljárási szabálysértést vétett […]. Vitathatatlan, hogy ezen eljárási szabálysértés következménye – a védő hiánya miatt – a védelemhez való jog és ezen keresztül a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelméhez vezetett.”

[102] Álláspontom szerint ezeket a megállapításokat a három bírósági határozat által megállapított tényállások és jogi indokolások egybehangzóan nem támasztják alá.

[103] 2. A többségi határozat indokolásában szereplő érdemi alkotmányossági vizsgálatban továbbá meglátásom szerint nem válik szét a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog és védelemhez való jog vizsgálatának alkotmányos szempontrendszere. Alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésként a befogadás keretében megjelenik a védelemhez való jog esetleges sérelme, és a továbbiakban az indokolás hivatkozik a 8/2013. (III. 1.) AB határozatra. Az ott leírt szempontokat azonban a határozat érdemben nem vizsgálja (pl. érvényesültek-e a védő jogosítványai, mint a hivatkozott határozatban a faxon történt értesítés formális volta), emellett a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmének a vizsgálata is visszafogott.

[104] A többségi határozat indokolásában foglalt érvelés ezen okból sem győzött meg arról, hogy a bíróságok eljárása a jelen esetben megvalósította mind az indítványozó Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében oltalmazott tisztességes bírósági eljáráshoz való jogának, mind pedig az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében foglalt védelemhez való jogának a megsértését.

[105] 3. Osztom a többségi határozat álláspontját arról, hogy „[a] büntetőeljárásban a védő kiemelt alkotmányjogi jelentőségű szereppel bír, ezért az eljárás során a védelemhez való jog érvényesülésének garanciái, és azok megsértésének jogkövetkezményei (az ügyben a kötelező védelem ellenére kizárt védő vett részt, amely abszolút eljárási szabálysértésnek minősül) nemcsak a büntetőeljárásban relevánsak, hanem közvetlen alkotmányjogi összefüggésben állnak az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (3) bekezdéseivel.”

[106] A fentiek alapján ugyanakkor azt gondolom, hogy a konkrét alkotmányjogi panaszban támadott bírósági határozatok ezen büntetőeljárási garanciáknak és azzal összefüggésben az indítványozó utalt alapjogainak a sérelmét nem valósították meg, ezért a többségi döntéssel nem tudtam egyetérteni.

Budapest, 2023. november 14.

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila alkotmánybíró különvéleménye

[107] Nem szavaztam meg a határozatot, mert álláspontom szerint a Kúria végzésének [98]–[120] bekezdésében részletesen vizsgálta a vagyoni érdekelt ügyvédje és az indítványozó védőjének azonossága folytán előállt jogi helyzetet, részletesen kitérve az érdekellentét kérdéskörére.

[108] Következésképpen nem tartottam megállapíthatónak, hogy az eljáró bíróság nem ismerte fel az ügy alapjogi érintettségét, hiszen általában és a konkrét ügy releváns tényeire is tekintettel megvizsgálta, hogy sérülhettek-e az indítványozó jogai a büntetőeljárás során. A kúriai végzés [118] bekezdése a bíróság részletes vizsgálata alapján az alábbi következtetésre jutott: „Ebben a körben a Kúria elsőként arra utal, hogy az érdekellentét folytán hatékony védelem hiányát sérelmező indítványok egyike sem jelölt meg olyan konkrét tényt vagy körülményt, amely a bármiféle érdekellentét érdemi vizsgálatát megalapozta volna. Ilyen a rendelkezésre álló ügyiratok alapján sem volt tetten érhető; a terhelti oldalon a terheltek a terhükre rótt cselekményeket konzekvensen valamennyien tagadták és semmiféle adat nem igazolt olyat, hogy […] tanúnak, illetve a […]-nek az érdekei I. rendű terheltével ellentétesek lettek volna. Mindemellett ugyanakkor […] és […] ügyvéd viszonylatában a tényleges együttműködés hiánya volt igazolt, hiszen – dokumentációkkal alátámasztva – mind a cég, […] mint magánszemély képviseletét ténylegesen a […] Ügyvédi Iroda látta el (Fővárosi Ítélőtábla Bf.II.533/2020/82. számú beadvány).”

[109] Álláspontom szerint a többség által támogatott határozat indokolása alapján nem azonosítható, hogy a Kúria érvelése alkotmányjogi szempontból mely ponton hibás, ezért az Alkotmánybíróság lényegében „negyedfokként” járt el a bírósági végzések megsemmisítése során.

[110] Amennyiben a vagyoni érdekelt ügyvédje és a terhelt védője személyének azonossága ab ovo érdekellentéthez vezet függetlenül a konkrét ügy körülményeitől, akkor az Alkotmánybíróságnak az Abtv. 28. §-a alapján át kellett volna térnie a norma vizsgálatára, ennek hiányában az indokolásnak meg kellett volna határoznia a konkrét alapjogsérelmet, amellyel véleményem szerint a határozat adós maradt.

Budapest, 2023. november 14.

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László alkotmánybíró különvéleménye

[111] A többségi határozattal az alábbi okok miatt nem értek egyet.

[112] A döntésben foglalt érvelés nem győzött meg arról, hogy az eljáró bíróságok ne ismerték volna fel az ügy alapjogi relevanciáit, és ne vizsgálták volna azokra kellő mértékben tekintettel az egyes elbírálandó szakjogi kérdéseket.

[113] Véleményem szerint éppen ellenkezőleg, az Alkotmánybíróság által a jelen határozatban alaptörvény-ellenesnek nyilvánított és megsemmisített döntéseikben az eljáró bíróságok kellő alapossággal kitértek a Be. (és a régi Be.) kizárt védőre vonatkozó rendelkezéseinek számbavétele és a konkrét ügyre vonatkoztatása során a védelemhez való jog lényeges aspektusaira. Áttekintették, hogy a jelenleg, illetve a korábban hatályos eljárási törvény rendelkezései a védő tekintetében mely abszolút és szubjektív kizárási okokat, eseteket határoznak meg; ennek körében vizsgálták az eljárásban érintett más, a terhelttől különböző személyek (tanú, vagyoni érdekelt, egyéb érdekelt) jogi képviselőjével és segítőjével kapcsolatos rendelkezések alkalmazandóságát is. Mivel az indítványozó részéről (ahogyan más terheltek részéről is) a jogorvoslati kérelmei érvelésében a jelen ügyben kifogásolt védő személye kapcsán érdekellentétre vonatkozó hivatkozás is megjelent, a bíróságok – tekintettel arra, hogy az a Be. és a régi Be. alapján egyaránt külön kizárási ok – ebben a kérdéskörben is folytattak vizsgálatot, és tettek lényeges megállapításokat.

[114] A lefolytatott vizsgálat alapján végül a bíróságok arra az (alapvetően szakjogi jellegű) következtetésre jutottak, hogy az indítványozó védőjeként az elsőfokú eljárásban eljáró és emiatt a későbbiekben kifogásolt ügyvéd személyével kapcsolatban sem objektív (abszolút) kizárási ok, sem pedig érdekellentét (és az emiatti szubjektív kizárási ok) nem volt megállapítható {az ezen kérdésekkel kapcsolatos részletes érvelést lásd a támadott bírói döntések indokolásában, különösen pl. Kúria, Indokolás [100]–[114], [120], illetve [115]–[120]}.

[115] Magam is egyetértek a többségi határozatban, valamint a korábbi alkotmánybírósági gyakorlatban a védelemhez való jog alkotmányos tartalmával összefüggésben általános jelleggel tett megállapításokkal. A jelen ügy kapcsán mégis úgy vélem, hogy az eljáró bíróságok részéről a jelen döntésben hangsúlyozott contra constitutionem jogértelmezés nem volt feltárható. A fent kifejtettek szerint az Ítélőtábla és a Kúria a védő kizárására vonatkozó eljárási szabályokat – a védelemhez való jog alkotmányos tartalmát eljárásuk során véleményem szerint mindvégig szem előtt tartva – alkalmazta a konkrét ügyre vonatkoztatva; az indítványozó pedig az ezzel kapcsolatos bírói mérlegelés felülbírálatát kérte. Amennyiben viszont annak kapcsán alkotmányossági aggály megalapozottan nem merül fel – márpedig a jelen eset kapcsán erről a többségi döntésben foglaltak nem győztek meg –, úgy az véleményem szerint az eljáró bíróságok részéről szakjogi kérdésben történő állásfoglalásnak tekintendő. Ennek felülmérlegelésére pedig az Alkotmánybíróságnak, amint azt a saját következetes gyakorlata is rendszeresen megerősíti, nincsen hatásköre.

[116] Erre tekintettel a támadott bírói döntések megsemmisítését nem tudtam támogatni.

Budapest, 2023. november 14.

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

TARTALOMJEGYZÉK

25/2023. (XII. 5.) AB határozat ---- 1
a Debreceni Törvényszék 24.B.137/2020/38. számú ítélete, a Debreceni Ítélőtábla Bf.II.533/2020/84. számú ítélete és a Kúria Bfv.II.976/2021/20. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről ---- 1
Indokolás ---- 1
I. ---- 1
II. ---- 3
III. ---- 4
IV. ---- 6
V. ---- 11
Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó alkotmánybíró párhuzamos indokolása ---- 11
Dr. Juhász Imre alkotmánybíró párhuzamos indokolása ---- 12
Dr. Márki Zoltán alkotmánybíró párhuzamos indokolása ---- 12
Dr. Czine Ágnes alkotmánybíró különvéleménye ---- 13
Dr. Horváth Attila alkotmánybíró különvéleménye ---- 15
Dr. Salamon László alkotmánybíró különvéleménye ---- 16